

Phát triển du lịch cộng đồng ở một số địa phương và giải pháp trong thời gian tới

NGUYỄN THU HƯƠNG*
CAO THỊ PHƯƠNG THÚY**

Du lịch cộng đồng (DLCD) là hình thức kinh doanh du lịch dựa trên tài nguyên thiên nhiên, đặc điểm văn hóa địa phương để phát triển du lịch. Trong đó đề cao vai trò của người dân bản địa tham gia kinh doanh, quảng bá hình ảnh điểm đến, cung cấp dịch vụ du lịch mang tính đặc trưng. Tại Việt Nam, DLCD cũng đã đem lại nhiều lợi ích về mặt kinh tế - xã hội cho cộng đồng dân cư địa phương. Bài viết khái quát thực trạng phát triển DLCD ở một số địa phương ở Việt Nam và đề xuất giải pháp nhằm thúc đẩy mô hình này phát triển mạnh mẽ hơn nữa trong thời gian tới.

THỰC TRẠNG PHÁT TRIỂN DLCD Ở MỘT SỐ ĐỊA PHƯƠNG

Ở Việt Nam, DLCD được định nghĩa tại Khoản 15 Điều 3 Luật Du lịch (năm 2017) (có hiệu lực từ ngày 01/01/2018) như sau: “Du lịch cộng đồng là loại hình du lịch được phát triển trên cơ sở các giá trị văn hóa của cộng đồng, do cộng đồng dân cư quản lý, tổ chức khai thác và hưởng lợi”.

Hiện nay, DLCD đang được coi là loại hình du lịch mang lại nhiều lợi ích phát triển kinh tế bền vững nhất cho người dân bản địa. DLCD không chỉ giúp người dân bảo vệ tài nguyên môi trường sinh thái, mà còn là dịp để bảo tồn và phát huy những nét văn hóa độc đáo của địa phương.

Kết quả đạt được

Ở nước ta có rất nhiều mô hình DLCD phát triển khá thành công. Những mô hình này không chỉ phát huy được thế mạnh văn hóa bản địa của các cộng đồng, cảnh quan thiên nhiên, mà còn góp phần xóa đói giảm nghèo, nâng cao đời sống của nhiều người dân địa phương. Có thể kể tới một số địa phương đã phát triển mạnh mẽ hình thức DLCD như sau:

Tại **Hà Giang**: Là vùng đất địa đầu Tổ quốc, nơi giao thoa giữa hai vùng văn hóa Đông Bắc - Tây Bắc, Hà Giang từ lâu đã thu hút được sự quan tâm của du khách trong và ngoài nước bởi sự phong phú và hấp dẫn của các nguồn tài nguyên du lịch. Đây cũng là vùng đất có lịch sử văn hóa lâu đời, nơi hội tụ của 19 dân tộc, chủ yếu là các dân tộc Mông, Nùng, Dao, Lô Lô, Tày, Hoa, Giáy, Sán Dìu, Pà Thẻn...; mỗi dân tộc có các lễ hội đặc sắc và truyền thống văn hóa riêng biệt cũng như văn hóa ẩm thực đặc trưng đã tạo nên sự hấp dẫn, đặc biệt đối với du khách. Cùng với đó, Tỉnh

còn có hệ thống di tích lịch sử, di sản văn hóa, danh thắng đã được xếp hạng, tiêu biểu là Danh thắng quốc gia ruộng bậc thang Hoàng Su Phì và Công viên Địa chất toàn cầu Cao nguyên đá Đồng Văn.

Đây chính là những tiềm năng rất lớn để Hà Giang phát triển DLCD. Hiện nay, trên địa bàn Tỉnh có 15 điểm du lịch đồng đã được Tỉnh công nhận, tiêu biểu như điểm du lịch: thôn Tha, xã Phương Độ (TP. Hà Giang); thôn Nặm Đăm, xã Quản Bạ (Quản Bạ); thôn Lô Lô Chải, xã Lũng Cú (Đồng Văn); thôn Khiêm, xã Quang Minh (Bắc Quang); thị trấn Đồng Văn... Tỉnh có 5 hộ tại thôn Nặm Đăm, xã Quản Bạ, huyện Quản Bạ đã được chứng nhận giải thưởng ASEAN về homestay (Trần Kế, 2021), trong đó có kết nối các sản phẩm DLCD, như: Tuyến du lịch vòng cung phía Tây Hà Giang đi Cao nguyên đá Đồng Văn đến lòng hồ Bắc Mê; tuyến du lịch kết nối 4 huyện Công viên Địa chất toàn cầu Cao nguyên đá Đồng Văn; tuyến du lịch tâm linh lịch sử “Thăm chiến trường xưa”... Một số mô hình đang được đầu tư theo hướng chất lượng cao, hình thành hệ thống khu nghỉ dưỡng mi ni gắn với DLCD, như: Làng văn hóa DLCD Nặm Đăm (xã Quản Bạ, huyện Quản Bạ), hay Làng văn hóa DLCD Thiên Hương (thị trấn Đồng Văn)...

Nhìn chung, các điểm du lịch nông thôn, cộng đồng sau khi được đầu tư và đi vào hoạt động cơ bản khai thác hiệu

* ThS., ** ThS., Khoa Kinh tế và Quản lý - Trường Đại học Điện lực

quả, thu hút được lượng khách lớn; bình quân năm, các điểm du lịch thu hút từ 2-45 nghìn lượt khách. Từ đó, góp phần nâng cao thu nhập cho người dân, giảm tỷ lệ hộ nghèo, cận nghèo tại các làng. Thu nhập bình quân của các hộ làm dịch vụ, du lịch tại các làng văn hóa đạt từ 50-200 triệu đồng (Trần Kế, 2021).

Thừa Thiên Huế có nhiều tiềm năng và lợi thế phát triển du lịch dựa vào cộng đồng, với bản sắc văn hóa truyền thống của vùng đất cố đô, vùng nông thôn ven thành phố và vùng cao của các đồng bào dân tộc thiểu số đã và đang được gìn giữ, bảo tồn và phát huy gần như khá nguyên vẹn. Ngoài ra, hệ sinh thái tự nhiên, như: sông, hồ, suối ghềnh thác, đầm phá tạo nên cảnh quan thiên nhiên kỳ thú. Đó là những điều kiện thuận lợi để phát triển các loại hình du lịch gắn với cộng đồng, như: du lịch sinh thái, du lịch mạo hiểm, du lịch lịch sử...

DLCĐ ở Huế bắt đầu hình thành vào đầu những năm 2000, tại một số địa bàn như: Thôn Dổi (Nam Đông), làng cổ Phước Tích (Phong Điền), cầu ngói Thanh Toàn (Hương Thủy). Qua hơn 20 năm, nhiều điểm đến mới về DLCĐ được hình thành, như ở Thủy Biều (TP. Huế), Ngự Mỹ Thạnh (Quảng Điền), Gành Lãng (Phú Lộc)...

Tuy nhiên, hình thức này mới phát triển mạnh mẽ vào những năm gần đây. Đặc biệt, nhằm đẩy mạnh sự phát triển của DLCĐ, HĐND Tỉnh đã thông qua Nghị quyết số 05/2019/NQ-HĐND, ngày 09/7/2019 quy định một số chính sách hỗ trợ phát triển DLCĐ trên địa bàn tỉnh Thừa Thiên Huế đến năm 2025. Theo đó, Tỉnh đã thống nhất thông qua các chính sách hỗ trợ phát triển DLCĐ tại 14 điểm DLCĐ thuộc các huyện, thị xã, thành phố trên địa bàn Tỉnh đến năm 2025 với tổng kinh phí là 30.855 tỷ đồng, trong đó ngân sách Tỉnh đảm bảo 70%; ngân sách huyện, thị xã, TP. Huế và xã hội hóa đảm bảo 30%. Nhờ đó, những năm gần đây, công tác phát triển DLCĐ đã đạt được nhiều kết quả đáng ghi nhận, góp phần nâng cao đời sống văn hóa tinh thần cho người dân trên địa bàn. Việc kết hợp phát triển du lịch nông thôn, du lịch sinh thái gắn với cộng đồng ngày càng chặt chẽ, bảo tồn gìn giữ các giá trị văn hóa đặc sắc của Huế, từ đó tạo đà cho du lịch Thừa Thiên Huế từng bước phát triển, ngày càng thu hút du khách thập phương đến tham gia dã ngoại.

Hiện nay, trên địa bàn tỉnh Thừa Thiên Huế đã có một số tour tuyến kết hợp DLCĐ trải nghiệm sản xuất nông nghiệp, như: trải nghiệm vườn thanh trà Thủy Biều (TP. Huế), mô hình trồng rau thủy canh, dưa lưới nhà kính hay các vườn hoa hướng dương trong lòng thành phố hoặc ở vùng Thủy Thanh (thị xã Hương Thủy), vườn rau sạch ở huyện A Lưới cũng thu hút đông đảo du khách...

Trung bình hàng năm, Thừa Thiên Huế đón được khoảng 300.000 lượt khách đến với loại hình du lịch nông thôn, DLCĐ; doanh thu, thu nhập từ dịch vụ và du lịch nông nghiệp nông thôn ước đạt 50 tỷ đồng/năm (Hương Ly, 2021); thu hút được nhiều lao động của vùng nông thôn, các thôn/bản tham gia vào dịch vụ du lịch tại cộng đồng, góp phần tạo việc làm ổn định cho hàng trăm lao động và chuyển dịch thời gian nông nhàn sang các ngành nghề, dịch vụ phục vụ cho phát triển du lịch; nâng cao bước đầu nhận thức về DLCĐ và phát triển du lịch bền vững cho người lao động trong vùng có phát triển DLCĐ.

Bên cạnh đó, các farmstay, homestay, du lịch trang trại, DLCĐ là các loại hình cơ sở lưu trú du lịch mới xuất hiện trên địa bàn từ năm 2017. Các mô hình này là điểm nhấn cho sự trải nghiệm của khách du lịch về vùng đất nông nghiệp nông thôn hoang sơ cũng như các loại hình văn hóa cộng đồng, ẩm thực của các vùng khác nhau và của người dân bản địa.

Các loại hình du lịch này không chỉ thu hút khách du lịch, mà còn góp phần phát triển kinh tế địa phương, hỗ trợ cộng đồng trong việc khai thác và bán các sản phẩm từ nông nghiệp, tiểu thủ công nghiệp cho khách du lịch và thị trường.

Tại **Tây Nguyên**, DLCĐ trong khu vực cho thấy những kết quả khả quan như:

- Là địa phương lưu giữ nhiều giá trị văn hóa đặc sắc của đồng bào dân tộc thiểu số, tại **Kon Tum**, DLCĐ được lựa chọn phát triển do mang lại lợi ích thiết thực về phát triển kinh tế bền vững; giúp người dân bảo vệ tài nguyên, môi trường sinh thái; bảo tồn, phát huy giá trị những nét văn hóa độc đáo.

Hoạt động DLCĐ thời gian qua trên địa bàn tỉnh Kon Tum có sức lan tỏa, tạo được sự đồng thuận trong người dân tham gia làm du lịch, tạo việc làm, tăng thu nhập, góp phần ổn định đời sống của đồng bào các dân tộc trên địa bàn.

Làng Văn hóa DLCĐ Kon Pring (thị trấn Măng Đen, huyện Kon Plông) là một ví dụ. Được UBND Tỉnh công nhận là Làng văn hóa DLCĐ từ tháng 11/2018, đến nay, Kon Pring trở thành địa điểm thu hút đông đảo du khách. Làng có 76 hộ dân với 215 nhân khẩu, được chính quyền địa phương hỗ trợ xây dựng nhà sàn truyền thống theo hình thức homestay cho 3 hộ dân (BT, 2021). Du khách khi đến với Kon Pring thường tham quan, trải nghiệm cùng ăn, cùng ở với người bản địa; hòa mình vào những màn diễn xướng, công chiêng truyền thống của đồng bào dân tộc thiểu số.

Theo Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh Kon Tum, trên địa bàn Tỉnh hiện có 4 làng DLCĐ được

UBND tỉnh công nhận, gồm: Làng Kon K'tu, làng Kon Klor (TP. Kon Tum), làng Kon Trang Long Loi (huyện Đăk Hà) và làng Kon Pring (huyện Kon Plông). Ngoài ra, ở các huyện, thành phố đã xây dựng kế hoạch phát triển các điểm, làng DLCD để hỗ trợ, hướng dẫn người dân xây dựng và phát triển sản phẩm du lịch (Ngọc Hòa, 2021).

- Tại *Đăk Lăk*, buôn Ako Dhom còn lưu giữ được nhiều giá trị văn hóa và kiến trúc của người Êđê, đã được tỉnh Đăk Lăk chọn quy hoạch làm điểm DLCD từ năm 2019. Theo quy hoạch, điểm DLCD buôn Akô Dhom rộng hơn 55 ha, quy mô dân số khoảng 2.200 - 3.000 khẩu, trong đó hơn 30% người Ê Đê ở trong buôn sinh sống bằng nghề dệt thổ cẩm, làm rượu cần, chế tác đồ thủ công mỹ nghệ và mở dịch vụ giải trí văn hóa - văn nghệ truyền thống, phục vụ du khách (H Xú, 2021).

Trong năm 2020, Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh Đăk Lăk đã tổ chức các lớp tập huấn, đào tạo kiến thức xây dựng, phát triển sản phẩm DLCD, dịch vụ homestay (bao gồm nâng cao kỹ năng giao tiếp, marketing, chăm sóc và phục vụ khách du lịch; tổ chức, dàn dựng chương trình văn nghệ dân gian, văn hóa cộng đồng phục vụ du lịch); bồi dưỡng kỹ năng chế biến món ăn phục vụ khách du lịch...

- Tại *Gia Lai* có 34 dân tộc anh em sinh sống với số dân là người dân tộc thiểu số (DTTS) chiếm hơn 46%. Nếu như trước đây người dân chỉ quen với công việc đồng áng, lên nương lên rẫy thì vài năm trở lại đây, người dân đã tiếp cận và làm quen với công việc khá mới mẻ là làm du lịch ngay tại buôn làng của mình. Mô hình DLCD này không chỉ giúp người dân có thêm thu nhập, mà còn thay da đổi thịt diện mạo nông thôn ở nhiều địa phương trong Tỉnh, đồng thời, đem đến cho du khách nhiều trải nghiệm thú vị nơi buôn làng.

Một số ngôi làng truyền thống nằm trong danh sách để Tỉnh tập trung đầu tư, xây dựng mô hình DLCD gồm: làng nghề truyền thống (xã Glar), Kon Mahar và làng Kon Pơ Dram (xã Hà Đông, huyện Đăk Đoa), làng Ôp (TP. Pleiku), làng kháng chiến Stơr (xã Tơ Tung, huyện Kbang), làng Kép (xã Ia Mơ Nông, huyện Chư Pah), làng Vai Viêng (xã Ayun, huyện Mang Yang), làng Nủ (xã Ia Khai, huyện Ia Grai). Một số làng khác không trong danh sách này, nhưng cũng đã được giới lữ hành đánh giá cao trong các chuyến khảo sát du lịch...

Với quyết tâm xây dựng thành công mô hình DLCD trong chiến lược phát triển “ngành công nghiệp không khói” trở thành ngành kinh tế mũi nhọn, Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh Gia Lai đã mở các khóa học tập huấn cho cán bộ quản lý, phụ trách du lịch trên địa bàn Tỉnh. Mục tiêu là đào tạo được đội ngũ cán bộ, quản lý có đủ kiến thức về DLCD; đồng thời, có năng lực, trình độ để trở thành những “đào tạo viên” về DLCD, hướng dẫn cho người dân trong các làng cách làm du lịch dựa vào chính bản thân họ (Nguyễn Bình, 2019).

Một số khó khăn, hạn chế trong việc phát triển DLCD

Cơ sở hạ tầng giao thông còn khó khăn do các địa phương làm DLCD chủ yếu là ở các địa phương vùng sâu, vùng xa, nên chưa thu hút được nhiều nhà đầu tư tham gia phát triển DLCD. Chất lượng sản phẩm dịch vụ chưa đáp ứng nhu cầu, đặc biệt là thị trường khách du lịch ở tầm trung và cao cấp.

Ngoài ra, điều kiện kinh tế của người dân còn khó khăn, nên việc tự đầu tư về cơ sở vật chất, tạo môi trường cảnh quan phục vụ khách du lịch còn hạn chế. Đồng thời, một số chuồng trại chăn nuôi gia súc để gần nhà; khu vệ sinh chưa đạt yêu cầu, ảnh hưởng đến chất lượng phục vụ du lịch. Hơn nữa, do trình độ, kỹ năng còn hạn chế, nên người dân làm du lịch còn thiếu các kỹ năng phục vụ, giao tiếp với khách nước ngoài. Đó là chưa kể đến nhận thức của người dân về vai trò của DLCD còn hạn chế, chậm tiếp cận các thông tin.

Mặt khác, việc gắn kết các nhà dân với hoạt động du lịch không được định hướng từ đầu, do đó, không đảm bảo các yếu tố về hạ tầng, cảnh quan, các cơ sở vật chất, kỹ thuật khác để thu hút khách du lịch...

MỘT SỐ GIẢI PHÁP

Nhằm thúc đẩy DLCĐ phát triển mạnh mẽ hơn nữa trong thời gian tới, theo chúng tôi, cần thực hiện một số giải pháp như sau:

Một là, giáo dục nhận thức và nâng cao hiểu biết cho cán bộ, nhân viên ngành du lịch, nhất là cho cộng đồng dân cư về du lịch nói chung và DLCĐ nói riêng, trong đó đặc biệt chú ý những vấn đề về môi trường, về ý nghĩa của phát triển DLCĐ. Theo đó, cần nâng cao chất lượng tuyên truyền, thay đổi nhận thức người dân về xây dựng các làng văn hóa DLCĐ và các sản phẩm du lịch.

Hai là, đề cao sự tham gia của người dân và đưa người dân trở thành chủ thể phát triển DLCĐ. Theo đó, cần chú trọng đào tạo cho người dân làm DLCĐ các kỹ năng giao tiếp, nắm bắt tâm lý du khách, nâng cao trình độ ngoại ngữ cho đội ngũ hướng dẫn viên, thuyết minh viên du lịch và các hộ làm dịch vụ lưu trú homestay, làng nghề truyền thống đáp ứng yêu cầu phục vụ du khách.

Đồng thời, liên kết chặt chẽ về quyền lợi, nghĩa vụ giữa Nhà nước, người dân tham gia làm DLCĐ, doanh nghiệp DLCĐ và nhà tư vấn. Các ngành phối hợp với địa phương tổ chức đào tạo, định hướng cho người dân làm DLCĐ (cách làm DLCĐ, về các kỹ năng nghiệp vụ phục vụ khách du lịch, như: lễ tân, buồng, bàn, bar, bếp, hướng dẫn du lịch... kể cả vấn đề quản lý, phân chia lợi ích kinh tế trong phát triển DLCĐ); hỗ trợ người dân làm DLCĐ thông qua các hình thức ưu đãi vay vốn ngân hàng (Nhà nước có các chính sách khuyến khích phát triển

DLCĐ, như: chính sách thuế, chính sách cho vay, chính sách đào tạo nhân lực, đặc biệt là Nhà nước cần chủ động giúp cộng đồng quảng bá sản phẩm ra thị trường trong và ngoài nước); xây dựng hệ thống hạ tầng giao thông phục vụ DLCĐ.

Ba là, Nhà nước (ngành du lịch và chính quyền địa phương) cần có hướng dẫn và có các quy định đối với cộng đồng cư dân trong hoạt động du lịch để tránh tình trạng lai căng, du nhập văn hóa không lành mạnh, bảo vệ và giữ gìn môi trường xã hội - nhân văn, văn hóa bản địa, bảo vệ và giữ gìn môi trường thiên nhiên, vệ sinh nhà ở, thôn xóm, vệ sinh an toàn thực phẩm; tránh tình trạng bê tông hóa. Đồng thời, có những quy định và hướng dẫn để khách du lịch hiểu và tôn trọng luật pháp Việt Nam, phong tục, tập quán địa phương.

Ngoài ra, việc phát triển DLCĐ không nên làm ô ạt, làm theo phong trào, mà cần có sự chuẩn bị bài bản, nhất là công tác tìm hiểu thị trường khách, quảng bá và các điều kiện phục vụ khách. Không tính đầy đủ các yếu tố này, thì dễ đi đến thất bại.

Bốn là, Nhà nước (các cơ quan quản lý du lịch) giúp cộng đồng dân cư kết nối với các hãng lữ hành trong và ngoài nước và kết nối với nhau để có nguồn khách và để cùng phát triển du lịch. Đồng thời, giúp các tổ chức DLCĐ quảng bá sản phẩm, hình ảnh DLCĐ trên thị trường trong nước và quốc tế.

Cơ quan quản lý nhà nước về du lịch (Tổng cục Du lịch) nên nghiên cứu và cung cấp cuốn “Sổ tay hướng dẫn DLCĐ” làm tài liệu tham khảo cho các địa phương, cho cộng đồng dân cư trong quá trình phát triển DLCĐ.

Năm là, hướng đến phát triển các dịch vụ mới trong DLCĐ phục vụ du khách; mở rộng các sản phẩm cho du khách trải nghiệm; xây dựng cơ chế, chính sách về bảo tồn văn hóa truyền thống, kiến trúc nhà ở; lồng ghép các nguồn vốn từ các chương trình, kêu gọi đầu tư xây dựng cơ sở hạ tầng du lịch tại các làng văn hóa DLCĐ; quảng bá tiềm năng, sản phẩm, tài nguyên du lịch nhằm thu hút du khách, góp phần phát triển kinh tế - xã hội, nâng cao hình ảnh DLCĐ của địa phương. □

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Quốc hội (2017). *Luật Du lịch*, số 09/2017/QH14, ngày 19/6/2017
2. Nguyễn Bình (2019). *Khởi động DLCĐ ở Gia Lai*, truy cập từ <https://gialai.gov.vn/tin-tuc/khoi-dong-du-lich-cong-dong-o-gia-lai.62081.aspx>
3. BT (2021). *Nhiều địa phương chú trọng phát triển DLCĐ*, truy cập từ <http://baochinhphu.vn/Du-lich/Nhieu-dia-phuong-chu-trong-phat-trien-du-lich-cong-dong/420016.vgp>
4. Ngọc Hòa (2021). *Kon Tum: Đổi thay nhờ làm DLCĐ*, truy cập từ <http://baovanhoa.vn/du-lich/artmid/416/articleid/36693/kon-tum-doi-thay-nho-lam-du-lich-cong-dong>
5. Hương Ly (2021). *Thừa Thiên Huế: Phát triển du lịch nông nghiệp nông thôn, DLCĐ*, truy cập từ <https://baotainguyenmoitruong.vn/thua-thien-hue-phat-trien-du-lich-nong-nghiep-nong-thon-du-lich-cong-dong-319536.html>
6. Trần Kế (2021). *Tiềm năng phát triển du lịch nông thôn nơi cực Bắc*, truy cập từ <http://baonagiang.vn/van-hoa/202106/tiem-nang-phat-trien-du-lich-nong-thon-noi-cuc-bac-776891/>
7. H Xiu (2021). *Triển vọng DLCĐ ở Đắk Lắk*, truy cập từ <https://vov.vn/du-lich/trien-vong-du-lich-cong-dong-o-dak-lak-833508.vov>